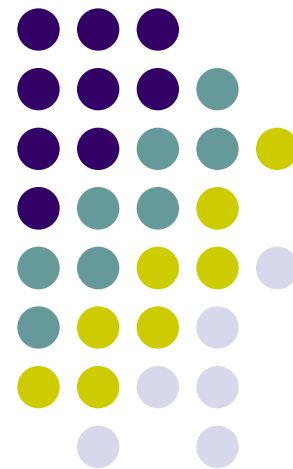
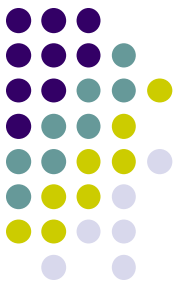

جستجو و بازیابی موثر اطلاعات علمی در منابع الکترونیکی

دکتر یزدان منصوریان
عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع رسانی
دانشگاه تربیت معلم تهران

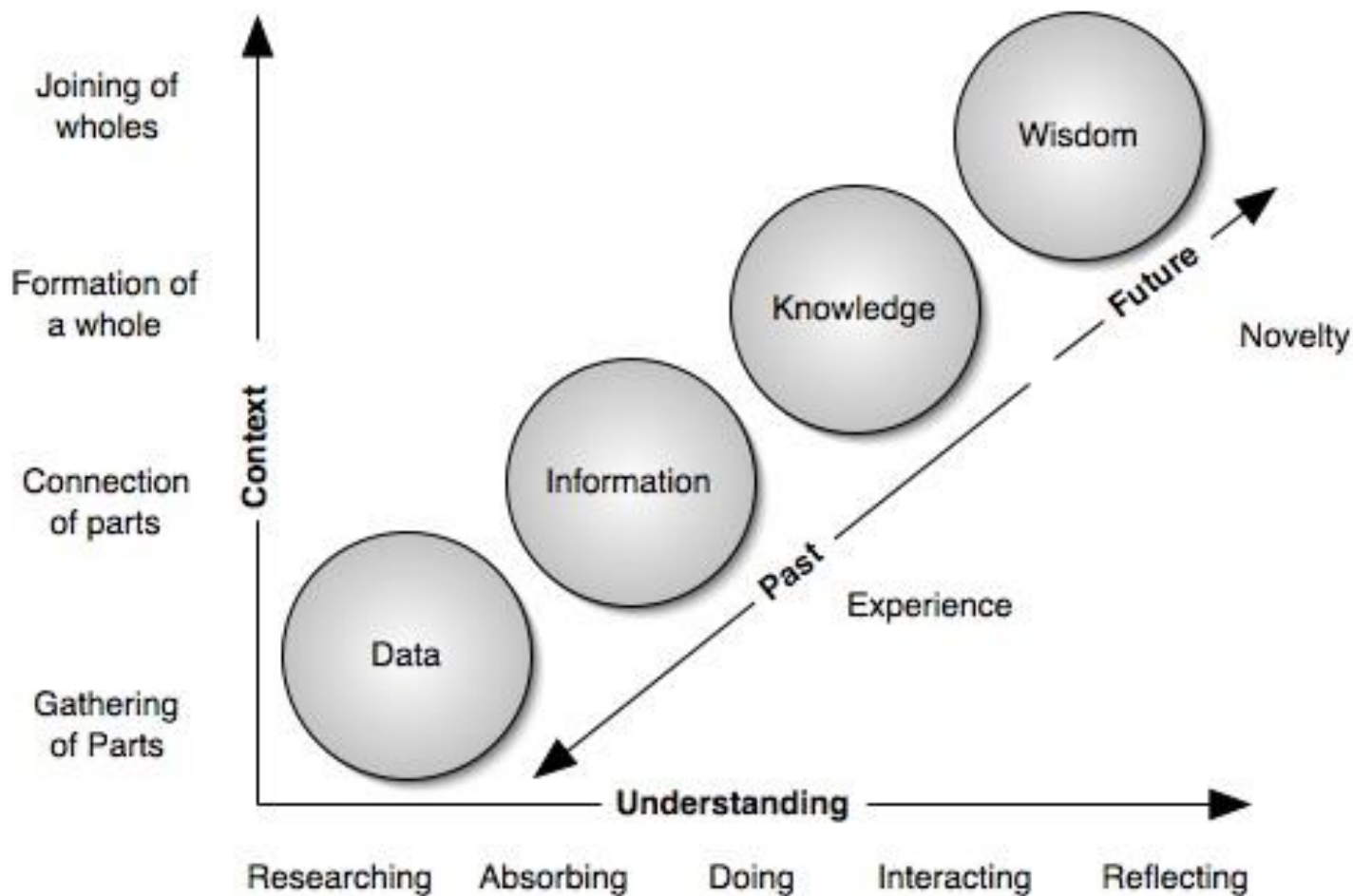
تهران، مدیریت آرشیوها و کتابخانه‌های صدا و سیما، ۲۳ دی ۱۳۸۸

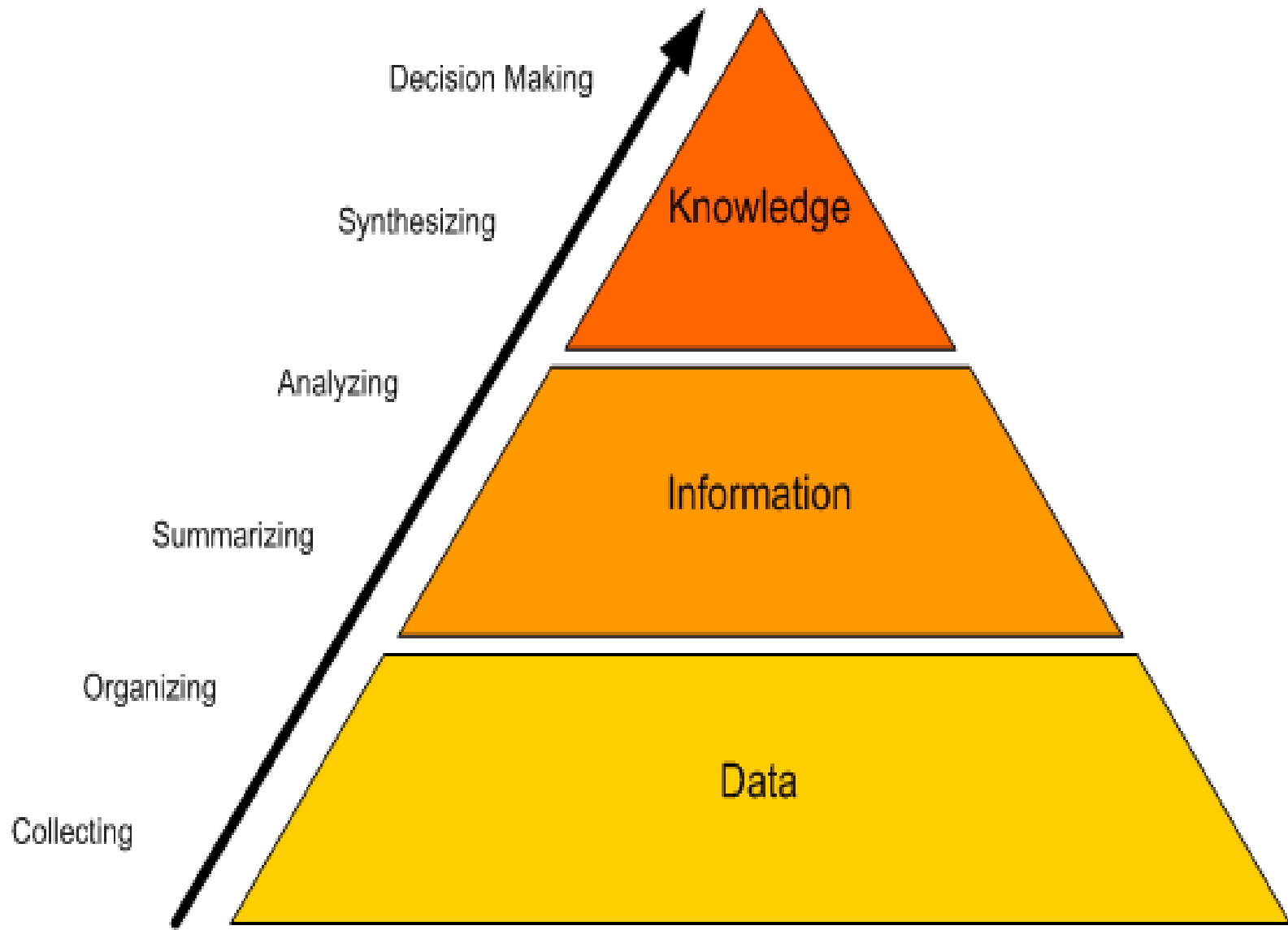

سرفصل مطالب

- کلیات: از داده به دانش، پایگاه و بانک اطلاعاتی و ...،
- اصول و مبانی جستجوی بهینه در منابع علمی،
- تعریف سواد اطلاعاتی و شناخت مولفه های آن،
- آشنایی با ابزارهای جستجوی عمومی و تخصصی،
- تدوین استراتژی جستجو و تبیین اهمیت آن،
- دسترسی موثر و بهینه به منابع اطلاعات علمی،

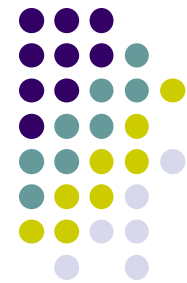
از داده تا دانش

From Allan Kent and Harold Lancour, eds., *Encyclopedia of Library and Information Science* (New York, 1979),

جستجوی بهینه اطلاعات علمی

- جستجوی بهینه اطلاعات مستلزم کسب مهارتهایی است که خود جزئی از یک مفهوم کلی تر تحت عنوان “سواد اطلاعاتی” است.

Information
Literacy

Information
Literacy

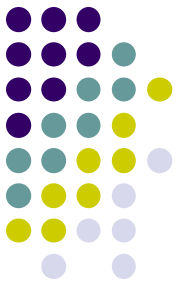
تعریف سواد اطلاعاتی

● مجموعه مهارتهایی که یک فرد را قادر می سازد:

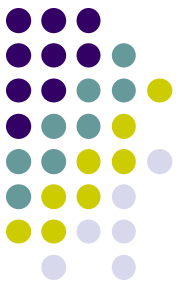
- (۱) نیاز اطلاعاتی خود را به خوبی تشخیص دهد،
- (۲) مهمترین منابع لازم برای رفع آن نیاز را شناسایی کند،
- (۳) در آن منابع به نحو موثری به کاوش و جستجو بپردازد،
- (۴) نتایج جستجو را ارزیابی، و بهترین گزینه ها را انتخاب کند،
- (۵) اطلاعات به دست آمده را با دانش قبلی خود به نحوی پیوند دهد که حاصل آن تولید اطلاعات جدیدی باشد که بر اساس رعایت ملاحظات قانونی است.

مدل سواد اطلاعاتی اسکانل (SCONUL)

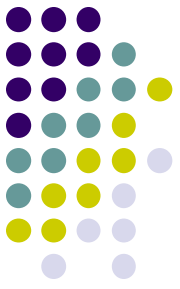
- انجمن کتابخانه های دانشگاهی و ملی انگلستان در سال ۱۹۹۹ مدلی را که از هفت مولفه اصلی تشکیل شده برای تبیین مفهوم سواد اطلاعاتی ارائه کرده است.
- همانطور که در این مدل (اسلاید بعد) نشان داده شده است توانایی هر فرد در تشخیص نیاز اطلاعاتی نخستین جز سواد اطلاعاتی او و مقدمه مهارت‌های بعدی محسوب می‌شود.
- اگر افراد در تشخیص و تبیین آنچه که به آن نیاز دارند موفق نباشند، بعید است توفیقی در مراحل بعدی کسب کنند.

اصل دوم و سوم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل (SCONUL)

- اصل دوم مربوط به شناسایی روشهای دسترسی به اطلاعات است. این مرحله شامل شناخت منابع اطلاعاتی مناسب اعم از منابع چاپی و الکترونیکی و گزینش مناسبترین منابع است.
- سومین اصل توانایی تدوین استراتژی جستجو در منابع برگزیده است. این مهارت خود مستلزم کسب آگاهی لازم نسبت به ساختار پایگاههای اطلاعاتی و سایر منابع است.

اصل چهارم و پنجم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل

- اصل چهارم به مهارت‌های جستجو و بازیابی اطلاعات می‌پردازد. این اصل همچنین توانایی در استفاده از فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی و استفاده بهینه از خدمات نمایه‌سازی، چکیده‌نویسی، نمایه‌های استنادی و استفاده از خدمات آگاهی‌رسانی جاری را در بر می‌گیرد.
- اصل پنجم مربوط به دانش کاربران درباره چگونگی ارزیابی و مقایسه منابع و معیارهای ارزیابی آنها و همچنین آگاهی از کیفیت منابع و چگونگی تعیین اعتبار آنها است.

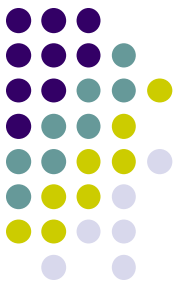
اصل ششم و هفتم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل

- اصل ششم به مهارت افراد در استفاده از اطلاعات به دست آمده و مرتبط ساختن آن با دانسته های قبلی دلالت دارد. کسب این مهارتها مستلزم دانستن روشهای استناد دهی و رعایت اصولی قانونی مثل حقوق پدید آورندگان می باشد.
- سرانجام اصل هفتم عبارت است از توانایی آمایش اطلاعات و مشارکت در تولید دانش جدید. این اصل در واقع یکی از اهداف اصلی آموزش عالی است.

هفت اصل سواد اطلاعاتی بر گرفته از

Information skills in higher education: a SCOUNL Position Paper (1999)

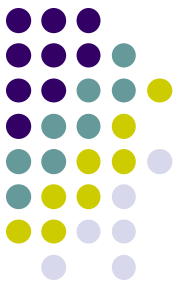

استاندارد مهارت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی

بر اساس «استاندارد مهارت سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» انجمن کتابخانه های دانشگاهی و پژوهشی امریکا فرد برخوردار از سواد اطلاعاتی از ویژگیهای زیر برخوردار است:

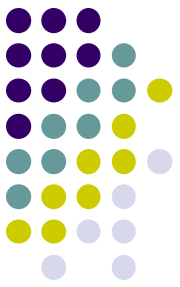
- توانایی در تعیین درجه نیاز به اطلاعات
- توانایی در دسترسی موثر و بهینه به منابع اطلاعاتی
- آگاهی از چگونگی ارزیابی منتقدانه منابع اطلاعاتی و مآخذهای آنها
- مهارت در ایجاد پیوند بین اطلاعات برگرفته از منابع اطلاعاتی و دانسته های قبلی خود
- توانایی استفاده بهینه از اطلاعات به دست آمده برای انجام مقصود موردنظر
- اطلاع از ملاحظات قانونی، اقتصادی و اجتماعی مربوط به استفاده و دسترسی به اطلاعات (مثل حقوق مولف، شیوه استناد دهی و موارد مشابه)

منابع لاتين

- Association of College and Research Libraries. (2000). [Information Literacy Competency Standards for Higher Education](http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html). Chicago: ACRL. [On-line]
<http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html>
- American Library Association. Presidential Committee on Information Literacy (1989). Final Report. Chicago: American Library Association
- Bawden, D. (2001) "Information and digital literacies: a review of concepts." *Journal of Documentation*, 57 (2), 218-259.
- Bruce, C.S. (2002). "Information literacy as a catalyst for educational change: a background paper". National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, Prague, [Online]
<http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf>

ادامه منابعی لاتین ...

- Doherty, J; Hansen, M.; Kaya, K. K. (1999). Teaching Information Skills in the Information Age: the Need for Critical Thinking. *Library philosophy and practice* 1, (2)
- Hepworth, M. (2000). Approaches to information literacy training in higher education: challenges for librarians. *New Review of Academic Librarianship*, 6, 21-34.
- Society of College, National and University Libraries (SCONUL). (1999) *Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper*. London: SCONUL

http://www.sconul.ac.uk/pubs_stats/pubs/99104Rev1.doc